

ВІДГУК

доктора наук з державного управління, професора **АНТОНОВОЇ Ольги Валеріївни**, завідувача кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів на дисертаційну роботу МАКСАКА Володимира Івановича за темою *«Державна політика демократизації українського суспільства»*, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи. Актуальність теми дисертаційного дослідження зумовлена глибокими трансформаційними процесами, що відбуваються в Україні в умовах тривалої збройної агресії, посттоталітарних змін та посиленої взаємодії з європейською спільнотою. У сучасних умовах демократизація постає не лише як політичний і ціннісний орієнтир, а як невідкладна управлінська потреба, пов'язана з модернізацією державної політики, підвищенням ефективності функціонування органів влади та відновленням суспільного договору між державою і громадянами.

Особливої актуальності набуває питання формування нової якості державної політики демократизації в контексті повоєнного відновлення, яке потребуватиме переосмислення інституційної архітектури, зміцнення правової державності, модернізації публічного управління та більш активного залучення громадян до процесів ухвалення рішень. В умовах інформаційної агресії, гібридних загроз та соціальної турбулентності ефективна державна політика демократизації стає особливо важливою для збереження стабільності управлінської системи та підтримки міжнародного статусу України.

У дисертаційній роботі обґрунтовується, що демократизація є не лише політичною метою, а й функціональним викликом для управлінської системи, що потребує постійної адаптації, цифрової модернізації та ціннісної сталості. Зокрема, розвиток інститутів громадянського суспільства, вдосконалення механізмів зворотного зв'язку та цифрова трансформація публічного

адміністрування формують нову модель врядування, орієнтовану на відкритість, інклюзивність та адаптивність.

З огляду на це, обрана тема дисертаційного дослідження є своєчасною, науково обґрунтованою та практично значущою, оскільки спрямована на вирішення актуального наукового завдання щодо підвищення ефективності реалізації державної політики демократизації через удосконалення її механізмів, моделей та інструментів оцінювання.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до напрямів науково-дослідної діяльності у сфері публічного управління та адміністрування в межах науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темами: «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (№ 0120U105292), де автором запропоновано інтегровану модель реалізації демократичних перетворень з урахуванням нормативно-правового оновлення, інституційної координації, управлінських рішень, інформаційної взаємодії, кадрового потенціалу та регіональної локалізації; «Публічне управління та децентралізація влади» (№ 0120U101815), де автором розроблено прикладні механізми реалізації державної політики демократизації в умовах децентралізації, цифровізації й безпекових викликів; «Європейський досвід інноваційного розвитку системи публічного управління для забезпечення суспільної стабільності України» (№ 0120U104277), де автором досліджено участь України у європейських програмах та відповідність критеріям членства в ЄС і НАТО як інструменту стандартизації демократичних практик.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Аналіз змісту дисертаційної роботи свідчить про те, що наукові положення, висновки та рекомендації, викладені у ній, вирізняються належним рівнем обґрунтованості, внутрішньою несуперечністю та методологічною коректністю. Робота відзначається цілісним підходом до розв'язання наукової

проблеми, чіткою логікою побудови та узгодженістю між метою, визначеними завданнями і результатами, що отримані в ході дослідження.

Достовірність наукових результатів підкріплюється залученням широкого арсеналу загальнонаукових і спеціальних методів, серед яких – системний, структурно-функціональний, порівняльний аналіз, а також інструментарій оцінювання ефективності державної політики. Суттєвою перевагою роботи є органічне поєднання теоретичного осмислення проблеми з емпіричними даними та вивченням зарубіжного досвіду демократизації, що дозволило авторів не лише систематизувати наявні підходи, а й запропонувати власне концептуальне бачення вдосконалення моделі реалізації державної політики демократизації. Аналізуючи дослідження, слід зазначити, що дисертант опрацював значну кількість наукових праць та нормативно-правових актів за темою дослідження, залучивши широке коло вітчизняних і зарубіжних джерел (235 найменувань).

Матеріал викладено послідовно та з дотриманням чіткої логічної структури, що уможливлює простеження зв'язку між теоретичними засадами, аналітичними результатами та сформульованими практичними пропозиціями, що, своєю чергою, дає вагомі підстави констатувати, що визначені завдання дослідження виконано у повному обсязі, а поставлену мету досягнуто.

Переконливість наукових пропозицій, висновків та рекомендацій засвідчується їх успішною апробацією на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, а також відображенням основних результатів дослідження у наукових публікаціях автора.

Структура та зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 248 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 201 сторінці. Робота містить 32 таблиці, 24 рисунки, 2 додатки.

У першому розділі дисертаційної роботи здійснено ґрунтовне теоретико-методологічне обґрунтування засад державної політики демократизації

суспільства. Автором досліджено концептуальні підходи до розуміння демократизації як суспільного процесу, уточнено понятійно-категоріальний апарат державної політики демократизації, систематизовано світові моделі та практики демократичної трансформації. Доведено, що Україна має унікальний досвід демократизації, що супроводжується високим рівнем громадянської мобілізації, але також вразливістю інституцій, і що подолати розрив між очікуваннями громадян і можливостями системи можна лише через інституційну модернізацію та впровадження сучасних інструментів демократичного управління.

У другому розділі здійснено комплексне аналітичне оцінювання сучасного стану, динаміки та основних викликів реалізації державної політики демократизації в Україні. Проаналізовано чинні інституційні, нормативні та управлінські механізми, виявлено сильні й слабкі сторони реалізованих підходів. Встановлено роль громадянської участі як чинника легітимності демократичної політики. Запропоновано порівняльну оцінку базової та оновленої моделей реалізації політики демократизації, що дозволила виявити недоліки чинної моделі: брак системності, низький рівень інтеграції інноваційних інструментів, відсутність належної міжвідомчої координації, слабке врахування зовнішніх ризиків.

У третьому розділі дисертації запропоновано напрями удосконалення моделі реалізації державної політики демократизації. Розроблено цілісну інтегровану модель, яка охоплює шість взаємопов'язаних функціональних блоків та інноваційно-аналітичний механізм реалізації політики. Особливу увагу приділено авторському індикатору – коефіцієнту реалізаційної спроможності демократизації (КРСД), що дозволяє здійснювати інтегральне оцінювання стану реалізації політики демократизації, порівняльний аналіз у регіональному розрізі та ідентифікацію слабких ланок у системі публічного управління.

Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана автором самостійно. Наукове дослідження оформлене відповідно встановлених вимог та містить усі необхідні структурні компоненти.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Поглиблений розгляд наукових результатів дисертації дозволяє дійти висновку, що робота містить сукупність теоретичних і науково-методологічних положень, які збагачують науку державного управління новими знаннями про механізми формування та реалізації державної політики демократизації, а також її інструментальне наповнення.

Надійність результатів, одержаних у ході дослідження, зумовлена застосуванням сучасного методологічного апарату, що охоплює комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, відповідних меті та завданням роботи. Використання системного, структурно-функціонального та порівняльного аналізу, а також методичних підходів до оцінювання ефективності державної політики забезпечило всебічне вивчення об'єкта і предмета дослідження та дозволило сформулювати науково обґрунтовані положення й висновки.

Емпіричну основу дослідження склали нормативно-правові акти, статистичні матеріали, міжнародні індекси демократичного розвитку, а також напрацювання вітчизняних і зарубіжних учених, що в сукупності забезпечило належний рівень репрезентативності та верифікованості отриманих результатів.

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у вирішенні актуального наукового завдання щодо обґрунтування теоретико-методологічних засад та розробки практичних механізмів реалізації державної політики демократизації українського суспільства.

До найбільш вагомих результатів, що містять елементи наукової новизни, доцільно віднести:

– формування цілісної інтегрованої моделі реалізації державної політики демократизації, яка включає шість взаємопов'язаних функціональних блоків та інноваційно-аналітичний механізм, що забезпечує усунення фрагментації управлінських дій і підвищення адаптивності політики до сучасних викликів;

- розробку авторської системи індикаторного оцінювання реалізації політики демократизації, що включає коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації (КРСД), який дозволяє здійснювати порівняльний кількісний аналіз ефективності реалізації політики в територіальному розрізі та ідентифікувати слабкі ланки в системі публічного управління;

- удосконалення класифікації управлінських механізмів та типології інструментів зворотного зв'язку, що забезпечують адаптивність, інклюзивність і цифрову доступність врядування в кризових умовах;

- розробку стратегії підтримки та інституціоналізації політики демократизації, що охоплює повний політичний цикл від аналітики до адаптації та передбачає конкретні заходи з урахуванням ризиків рецентралізації й кадрових втрат в умовах воєнного та повоєнного періоду;

- обґрунтування алгоритму ідентифікації, класифікації та управління ризиками реалізації політики демократизації, що включає превентивне прогнозування, антикризову реакцію та інституційні гарантії стабільності;

- подальший розвиток теоретичних засад комплексного бачення демократизації як публічної політики та концепції управлінських ризиків і зворотного зв'язку як інструментів стратегічного адміністрування.

Здобуті результати вирізняються цілісністю та завершеністю наукової думки, взаємоузгодженістю окремих положень між собою та чіткою орієнтацією на практичне застосування.

Ключові положення дисертаційного дослідження знайшли відображення у наукових публікаціях автора, які відповідають чинним вимогам до кількості та якості наукових праць, необхідних для здобуття ступеня доктора філософії, а їхній зміст адекватно передає суть і повноту проведеного дослідження.

Практичне значення результатів дослідження. Практична цінність дисертаційної роботи визначається тим, що розроблені теоретичні, методологічні та прикладні положення можуть слугувати основою при підготовці та прийнятті управлінських рішень у сфері публічного адміністрування, зокрема в частині удосконалення механізмів реалізації

державної політики демократизації в умовах сучасних суспільно-політичних викликів.

Запропоновані підходи мають потенціал для практичного застосування у формуванні нормативно-правових ініціатив, державних і місцевих програм демократичного розвитку, навчальних курсів для управлінців, а також у впровадженні інструментів управління ризиками і зворотним зв'язком у сучасну систему публічного адміністрування.

Крім того, окремі теоретичні та науково-методичні положення дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Чернігівська політехніка» при викладанні дисциплін: «Децентралізація влади в Україні», «Громадянське суспільство та сучасна демократія», «Публічна політика та публічна дипломатія», «Теорія та практика функціонування публічного управління та адміністрування» в межах освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 281 «Публічне управління та адміністрування» та «Міжнародні комунікації та дипломатія» в межах освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування (довідка про впровадження від 23.02.2026 р. № 202/08-367).

Окремі рекомендації та підходи були впроваджені у практичну діяльність: 1) Тупичівської сільської ради: а) при розробці «Стратегії розвитку Тупичівської сільської територіальної громади на 2025-2027 роки з перспективою до 2034 року»; б) при формуванні сценаріїв розвитку Тупичівської сільської територіальної громади в контексті розвитку спільноти та політики міжнародної співпраці (довідка про впровадження від 01.12.2025 р. № 02-19/1340.1); 2) Броварської районної ради в процесі підготовки Цільових програм (довідка про впровадження від 06.02.2026 р. № 1).

Отже, результати дисертаційної роботи мають прикладний характер, сприяють підвищенню ефективності публічного управління та можуть бути використані як у практичній діяльності органів влади, так і в освітньому процесі підготовки фахівців у галузі публічного управління та адміністрування.

Повнота викладу наукових результатів дисертації в опублікованих працях. За темою дослідження опубліковано 9 наукових праць, з яких 1 стаття у виданні, що індексується у міжнародній наукометричній базі Scopus, 3 статті у наукових фахових виданнях України, 5 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Дотримання норм академічної доброчесності. За підсумками перевірки поданих матеріалів жодних ознак порушення норм академічної доброчесності не встановлено. Усі ключові положення дисертації спираються на перевірені дані, актуальні теоретичні концепції та результати практичних досліджень. Рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, викладених у роботі, є цілком достатнім і відповідає вимогам, що висуваються до дисертаційних досліджень такого рівня.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації. Визнаючи загалом високий науково-теоретичний рівень дисертації, її концептуальну цілісність, послідовність і системність у викладенні матеріалу, а також практичну значущість одержаних результатів, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та позначити дискусійні аспекти, які не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, однак можуть стати предметом подальших наукових пошуків та обговорення під час захисту.

1. У п. 1.2 дисертаційного дослідження, де розкривається понятійно-категоріальний апарат державної політики демократизації, автором сформовано комплексне бачення її структури та складових. Водночас, на нашу думку, доцільним було б більш чітко розмежувати поняття «демократизація» як суспільний процес та «державна політика демократизації» як управлінський

інструмент, оскільки ці два виміри нерідко вживаються як взаємозамінні, що дещо розмиває концептуальну рамку дослідження.

2. У п. 1.3, присвяченому аналізу світових моделей та практикам демократичної трансформації, автором здійснено ґрунтовний порівняльний аналіз зарубіжного досвіду та окреслено можливості його використання в Україні. Водночас порівняльний аналіз міг би бути поглиблений шляхом більш детального визначення критеріїв адаптації окремих моделей демократизації до сучасних українських реалій, зокрема з урахуванням викликів воєнного стану, післявоєнного відновлення та процесів європейської інтеграції. Це дозволило б посилити практичну спрямованість отриманих висновків і конкретизувати механізми імплементації зарубіжного досвіду в систему публічного управління України.

3. У п. 2.3 дисертаційного дослідження, де виявляються основні проблеми практичної реалізації державної політики демократизації, автором здійснено ґрунтовний аналіз бар'єрів. Водночас доцільним було б більш детально розкрити механізми взаємовпливу між окремими видами виявлених ризиків (інституційними, політичними, соціальними та комунікаційними), що дало б змогу запропонувати більш диференційовані управлінські рішення.

4 У п. 3.3, де запропоновано коефіцієнт реалізаційної спроможності демократизації (КРСД) як авторський підхід до розробки інструмента оцінювання ефективності реалізації політики демократизації, зроблено важливий науковий внесок. Разом з тим методика розрахунку зазначеного коефіцієнта представлена на узагальненому рівні, що дещо обмежує можливості його безпосереднього практичного застосування. Більш детальне розкриття алгоритму розрахунку, джерел вхідних даних та умов верифікації коефіцієнта могло б підвищити прикладну цінність цього інструменту.

Зазначені зауваження мають переважно рекомендаційний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи та можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Загальні висновки та оцінка дисертації. Дисертаційна робота Максака Володимира Івановича на тему «Державна політика демократизації українського суспільства» є завершеною, цілісною науковою працею. Отримані теоретичні та практичні результати є вагомим внеском у розвиток сучасної науки публічного управління.

Дисертація за своєю актуальністю, науковою новизною отриманих результатів, їх теоретичним і практичним значенням, ступенем обґрунтованості та достовірності наукових положень, сформульованих у висновках і практичних рекомендаціях, повнотою викладення матеріалу в наукових статтях та апробації на наукових конференціях, повною мірою відповідає спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» та вимогам Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій», «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами та доповненнями від 19 травня 2023 року № 502).

Максак Володимир Іванович – автор дисертації за темою «Державна політика демократизації українського суспільства», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент

доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри публічного управління
та митного адміністрування
Університету митної справи та фінансів

О.В. Антонова